

Characteristics of the problem teaching solution in uzbek literature education and a practical example of its use

Шахло ДЖАМАЛДИНОВА¹

Samarkand state medical university

ARTICLE INFO

Article history:

Received February 2021

Received in revised form
28 March 2022

Accepted 20 April 2022

Available online

15 May 2022

Keywords:

problem-based learning,
logical methods, creative
activity, special ways,
creative assimilation of
knowledge, fostering the
ability to creatively use
existing knowledge
according to life situation,
creative activity.

ABSTRACT

In this article, we have analyzed the teaching of a literary work based on a problem-based method. Such an approach to education, in turn, distracts the student from thinking on the basis of imitation, copying, ready-made templates, established patterns. In this sense, problem-based education is a guarantee of teaching independent, logical, scientific, creative thinking, overcoming obstacles in this way independently, with a creative approach to it. It clearly and quickly demonstrates the level of mastery of the training material, strengthens it, consolidates knowledge. Arouses a positive emotional attitude in the student to reading, forms and strengthens the inner need to learn. In such education, the main task of today's pedagogy is the formation and development of personal qualities in the student. In this sense, it is appropriate to first form a clear picture of problem-based learning. Peculiarities of problem-based organization of acquaintance lessons with works of art.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss4/S-pp539-546>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Ўзбек адабий таълимида муаммоли ўқитиш кечимининг ўзига хос хусусиятлари ва фойдаланишнинг амалий намунаси

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

муаммоли таълим,
мантикий усуллар,
ижодий фаолият, махсус
йўллар, билимларни
ижодий ўзлаштириш,

Ушбу мақолада, биз адабий асарни муаммоли метод асосида ўқитишни таҳлил қилдик. Таълимга бундай ёндашув, ўз навбатида, ўқувчини тақлидчилик, кўчирмачилик, тайёр андозалар, белгиланган қолиплар асосида фикрлашдан узоқлаштиради. Шу маънода

¹ PhD, Самарқанд давлат тиббиёт университети, Самарқанд, Ўзбекистон

вазиятга кўра мавжуд
билимлардан ижодий
фойдаланиш кўникмасини
тарбиялаш, ижодий
фаолият.

муаммоли таълим мустақил, мантиқий, илмий, ижодий фикрлашга ўргатиш, бу йўлда учраган тўсиқларни мустақил равишда, унга ижодий ёндашган ҳолда бартараф этиш гаровидир. Бу ўқув материалининг ўзлаштирилганлик даражасини яққол ва тез намойиш этади, уни мустаҳкамлайди, билимларни қатъийлаштиради. Ўқувчида ўқишга нисбатан ижобий муносабат уйғотади, билим олишга ички эҳтиёжни шакллантиради ва кучайтиради. Бундай таълимда бугунги тарбияшуносликнинг асосий вазифаси – ўқувчида шахсга оид сифатлар шаклланиши, ривожланиши муваффақиятли амалга ошади. Шу маънода аввало муаммоли таълим ҳақида аниқ тасаввур шакллантириш ўринлидир. Мақолада бадиий асарлар билан танишиш машғулотларини муаммоли ташкил этишнинг ўзига хос хусусиятларига тўхталади.

Особенности проблемного обучения и практический пример его использования в узбекском литературном образовании

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

проблемное обучение, логические методы, творческая деятельность, специальные способы, творческое усвоение знаний, воспитание умения использовать имеющиеся знания по ситуации, творческая деятельность.

В данной статье мы проанализировали обучение литературному произведению на основе проблемного метода. Такой подход к обучению, в свою очередь, отвлекает ученика от мышления на основе подражания, копирования, готовых шаблонов, устоявшихся шаблонов. В этом смысле проблемное обучение является залогом обучения самостоятельному, логическому, научному, творческому мышлению, преодолению препятствий на этом пути самостоятельно, с творческим подходом к нему. Он наглядно и быстро демонстрирует уровень усвоения учебного материала, закрепляет его, закрепляет знания. Стимулирует положительное отношение к чтению у школьника, формирует и укрепляет внутреннюю потребность учиться. В таком воспитании главной задачей современной педагогики является формирование и развитие личностных качеств учащегося. В этом смысле уместно сначала сформировать четкую картину проблемного обучения. В статье акцентируется внимание на специфике проблемной организации изучения художественных произведений.

Кириш. Айни пайтда ўқитувчи ҳар бир ўқувчининг алоҳида мўъжиза эканлигига ва барча тарбияланувчилар қобилиятлилигига қайта-қайта ишонч ҳосил қилади.

Муаммоли дарслар кўп ҳолларда ўқитишнинг самарали воситаси бўлиб, уларда нутқ, нотиклик санъатига ҳам онгли муносабат шаклланиши, саводхонликнинг ривожланиши ва эркин шахс тарбияси таъминланиши гаровидир.

Жамиятда пайдо бўлаётган бошқача фикрларга тоқат қила олмаслик, фикрлашнинг белгиланган стереотипларига ўхшамайдиган ҳамма нарсани рад этиш каби муаммоларни мустақил равишда ҳал қилишга қодир, ўз-ўзини англаш ва ижод қилишга тайёр, мустақиллиги ва масъулиятини ҳимоя қилишга масъул, шу билан бирга, ахлоқий бузилишлардан холи, доимо тўғри бўлиш истагида яшайдиган эркин шахсни тарбиялашга эришилади.

Адабиёт дарсларида шакллантирилган бундай кўникмалар шаклланиб келаётган шахс учун ҳаётий вазиятларда фойдали бўлади: мунозарани олиб бориш, ўз эътиқодларини ҳимоя қилиш, улар учун баҳслашиш ва таҳлил қилиш қобилиятининг шаклланиши ҳамда ривожланишига асос бўлади.

Муаммоли таълимга хос бўлган баҳс-мунозара методи назарий қарашларнинг амалий намунасини умумтаълим мактаблари 7-синф ўқувчиларига мўлжалланган «Адабиёт» дарслиги «Халқ оғзаки ижодидан» рукнида тақдим этилган «Равшан» достони мисолида қуйидагича ташкил этиш мумкин². Достондан олинган парчани ўрганиш учун дастур бўйича тўрт соат ажратилган бўлиб, бунинг дастурий талқини қуйидагичадир: *“Ишқий-саргузашт достонларнинг ўзбек халқ достончилигида катта ўрин тутиши. Бу хил достонларда ишқий можароларнинг асосий мавзу эканлиги. «Гўрўғли» туркумидаги ишқий-саргузашт достонлар ва мазкур туркумда «Равшан» асарининг тутган ўрни. Достон воқеаларининг туркий халқлар достончилигида кенг тарқалган мотив эканлиги. Достоннинг бизгача етиб келишида Эргаш Жуманбулбулнинг хизмати. Достондаги Гўрўғли, Юнус пари, Авазхон, Равшан, Зулхумор, ака-ука каллар образларининг таҳлили”*³.

Дарсликда достоннинг қисқартириб берилган матни дастурий талқинда илгари сурилган барча қарашлар қамраб олинган. Назарий билимлар ҳам достон ҳақидаги мақолада ўз аксини топган. Дарсликдаги достон матни билан боғлиқ ўттиздан ортиқ савол ва топшириқлар кўмагида унинг тўлиқ дидактик таҳлилинини амалга ошириш мумкин. Бундан ташқари, шу савол ва топшириқларга жавоб бериш асносида дастурий талқинга тўлиқ эришилади. Агар ўқитувчи мазкур достонни дарсларни ташкил этишдаги хилма-хилликка асосланган ҳолда ўрганишни хоҳласа, бу дарсни асар таҳлили сўнгида назарда тутгани муаммоли савол ва топшириқларни ўртага ташлаб ҳам, ўқувчиларни асар қаҳрамони ҳақида бошқачароқ фикрлашга йўналтирувчи, бу билан белгиланган мақсадга эришишнинг иккинчи ёки учинчи йўлини муаммоли савол ёки топшириқдан фойдаланган ҳолда ташкил этиши ҳам мумкин.

Дарсликдаги достон матни билан илк танишувдан кейин баъзи ўқирманларда “Равшан ўқувсиз, отасининг ёрдамисиз ҳеч нарсага эриша olmayдиган йигит. Равшандан кўра отаси Ҳасан мардрок ва жасурроқ” деган дастлабки тасаввур пайдо бўлиши мумкин. Айримларда эса бунинг акси: “Равшан ёш, мағрур ва орчил йигит. Ўз шаънини ҳимоя қила олади” деган фикр ҳукмрон бўлиб чиқади. Бу ҳар иккала таассуротнинг қайси бири қанчалик тўғри экани ўқувчилар олдида қўйилган: **“Отаси бўлмаса, Равшан мақсадига эриша олмасди”** тарзидаги ўқувчилар руҳиятларини

² Yo'ldoshev Q. va boshq. Adabiyot. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 7-sinfi uchun darslik-majmua. Qayta ishlangan 4-nashri. – T.: «Sharq», 2017. – 132–162-b.

³ Умумий ўрта таълим мактабларининг 5–9-синфлари учун адабиётдан ўқув дастури. – Т.: РТМ, 2017.

қитиқлайдиган муаммо ечими баҳс-мунозара асносида, фикрлар, қарашлар “жанги” натижасида маълум бўлади.

Дастлаб ўқувчиларни олдиларига қўйилган бу муаммоли масаланинг ечими сари йўналтирилиб: “Равшанбек Гуланорга қиз бола сифатида қараганмиди ёки уни шунчаки сингил деб билармиди? Буни қандай англадингиз?” саволлари ўртага ташланади. Бу саволга жавоб излаш асносида ўқувчиларнинг диққати матндаги: “*Гуланор кўп сулув: яхши суратли, ширин сўзли, қуралай кўзли, узун бўйли, кенг кўкракли, хуш хаёл, зеҳни тез, серфаҳм қиз эди. Равшанбек унинг билан мактабда бирга ўқиганда, кўзининг остига босиб қўярди. Гўрўғлибекнинг бу сўзи Равшанбекка ҳам ёқиб қолди*» тарзидаги тавсифга қаратилади. Бундан еттинчи синф ўқувчилари қандай хулоса чиқарадилар, бу дарс жараёнида маълум бўлади, албатта. Лекин ўқувчиларнинг ўз фикрларини асослашлари мақсадга мувофиқдир. Ҳар ҳолда, маълум бўладигани, бобосининг гапи ёқиб тушган Равшанбек қизларга бепарво қарайдиган ёшдан ўтган. Шу ўринда ўқувчиларнинг диққати “сулув” сўзи қамраб олган маъноларга, Гуланорнинг Равшанбек “*кўз остига босиб қўйган*” фазилатларига қаратилиши мақсадга мувофиқ бўлади: “*Қуралай кўз*”, сизнингча, қандай бўлади? “*Хуш хаёл*” иборасини қандай тушундингиз? “*Зеҳни тез*” иборасига қандай талқин бериш мумкин? Гуланорнинг “*серфаҳм*” лигини қандай изоҳлайсиз? Ўқувчилар шулар ҳақида ўйлашиб, фикр айтишаркан, Равшанбекнинг ҳам анойи йигит эмаслигини англайдилар.

Шундан кейин ўқувчилар совчилар нима учун рад жавоби олганлиги ҳақида ўйлашга йўналтирилади. Ўқувчилар назарида бунинг сабаблари нимада бўлиши мумкин экан? Шу ўринда уларнинг диққати яна матнга қаратилади:

*...Равшанга бермайман Гуланоржонни,
Қизим тугул, кучугимдан садаға.*

*...Ҳар кимни тенгига қўш-да, валлакат,
Менга мундай тузсиз сўзни демагин!*

*...Бермайман Равшанга Гулнор қизимни!
Мен Ҳасанга тенг қилмайман ўзимни!*

Ўқувчилар бу сатрларга таяниб жўнгина ҳақиқатни англайдилар, албатта. Лекин, муҳими, бу рад жавобига Равшанбекнинг муносабати: “Равшанхон муҳаббати рад этилгани учун “*товушининг борича „во“ деб бақариб, йиғлаб қайтаверди*”ми ёки бунинг бошқа сабаблари бормиди? Ўқитувчи ўқувчиларини кузатиши жоиз. Агар кимдир матндаги: “*Ичида: „қизини берса яхши, бу қизини бермас бўлса, бобомнинг сўзини синдирар“*”, – деб қўйди”га диққатини қарата билса, албатта, мақсадга мувофиқ иш бўлади. Ўқитувчи ўқувчилари эътиборини она-бола ўртасидаги суҳбатга, хусусан, Равшаннинг онасига айтганларига қаратиши ҳам ўқувчиларнинг тўғри хулоса чиқаришига асос бўлиши мумкин: “*Э, эна! Авазинг: „қизимни бермайман, менинг тенгим эмас“, деб бизни қузғун, ўзини лочин тутди. Баччағар Аваз биздан ортиқ бўлиб кетибди. Шу Аваздан кам бўлсам, чўлларга бошимни олиб кетаман. Кўявер, эна, кўявер, энди Чамбилда турмайман, шу Чамбилни Авазга бердим, деб бола дим ўпкасини босолмайди*”. Саволга шуларга таянган ҳолда жавоб беришга ундалган, мулоҳаза юритган ўқувчиларнинг Равшан шахси ҳақидаги тасаввурлари янада тиниқлаша боради.

Ўқитувчининг вазифаси шу: ўқувчиларга йўналиш бериш. Хулосани эса уларнинг ўзлари чиқарганлари дуруст.

Равшаннинг Юнус пари берган сеҳрли узукда тасвирланган гўзални бир кўришда ошиқ бўлиб: *“Зулхуморга ғойибона кўнгил қўйиб, ишқивоз бўлиб, ўзига-ўзи айтди: „Келе, Авазнинг қизи бўлмаса, Қорахоннинг қизи-да! Аваз қизини бермади деб, менинг йиғлаб юрганим қандай“* деб йўлга чиқишига ўқувчилар муносабат билдирсинлар. Бу Равшаннинг табиатига хос бўлган қандай сифатлардан далолат беради? Йигитчиликда бу қандай баҳоланади?

Бу масалада ўқувчиларнинг фикри эшитилгач, уларнинг диққати қуйидаги масалага қаратилади. Ўқувчилар: *“Равшан не сабабдан ҳеч кимга билдирмай йўлга отланган эди?”* деган савол устида ўйлаб кўришсин. У нимадан уялди? Авазхон унга қизини бермаганиданми ёки отасини ўзига тенг кўрмаганиданми ёхуд Равшаннинг бошқа бир уятлик ишлари бормиди? Бу саволар устида ишлаб, ўқувчилар қуйидаги: *“Равшанхонни отасининг савлати босиб, ҳаёси ғолиб келиб, нима дерини билмай ўйланиб туриб эди, ахири бўлмади. Отасига гапирмай ўтса, у ҳам бўлмайди, гапирай деса, уялади”* сатрларига мурожаат қилиши мақсадга мувофиқ бўлади.

Сўнгра: *“Равшаннинг фақат суратини бир марта кўрган қизни излаб юрти, ота-онасини ташлаб йўлга чиқишига муносабат билдиринг. Уни сафарга етаклаган куч нима: муҳаббатми, уятми, орми? Ёки Равшаннинг бошқа бир қарори ҳам бормиди? Унинг бу тутуми табиатидаги қандай сифатлардан далолат беради?”*

Саволларнинг асосини ўқувчилар қуйидаги:

*Майдон-майдон Жийронимни елмасам,
Душман бўлса, бўлак-бўлак қилмасам,
Авазнинг қизидан яхшини олмасам,
Жоним отам, Чамбилбелда турмасман.*

*Чамбил дейди униб-ўсган элингни,
Жавоб бер, отажон, кўтар кўлингни!
Талаб қилдим, Ширвон элга отажон!
Жавоб берсанг, бермасанг ҳам кетаман!
Жавоб бер отажон, ёрга бораман,
Ёр дейман-ку, номус-орга бораман.
Ота сендан оқ фотиҳа тилайман,
Ширвон элда Зулхуморга бораман*

сатрларидан қидирганлари ўринли бўлади. Бу саволларга жавоб бериш асносида ўқувчилар Равшаннинг яна бир қатор сифатларини кашф этадилар: жасурлик, орчил, уятчан, мағрур, қайсар. Бу сифатлар унинг қайси гаплари замирида яширинганини ўқувчилар ўйлаб кўрсинлар, матнга таяниб жавоб берсинлар.

Мазкур суҳбат якунлангач, ўқитувчи ўқувчиларга қуйидаги сатрларни қайта ўқиб эшиттиради:

*Узоқдан келаётибман,
Ғамнинг лойига ботибман,
Э ёронлар, биродарлар, биродарлар!
Мен ёримни йўқотибман.*

...Шундай асов тойдай ёрни

*Кўлга келтирсам деб келдим.
Ошиқлигим шу барнога
Энди билдирсам деб келдим.*

*Элдан ўзган чин сулуви
Ишқиб илдирсам деб келдим.
Айтганима кўнмаса-чи,
Алдаб кўндирсам деб келдим.
Бизнинг ёрдан кўрган борми?
Ёр дарагин берган борми?*

Ва ўқувчиларига шундай савол билан мурожаат қилади: “Равшанхон тилидан айтилган бу сатрларда унга хос бўлган қандай сифатларни пайқаш мумкин, Сизнингча?” Ўқувчилар бу сатрлардан Равшаннинг нияти қатъийлигини, қандай йўл билан бўлса ҳам Зулхуморни қўлга киритмоқчи, керак бўлса, ёлгон ишлатишга ҳам тайёр эканини, чунки бу унинг учун ор-номус масаласи, ор-номус эса йигит киши учун ҳаёт-мамот асоси эканини англашади.

Парчада Равшаннинг дор тагида йиғлагани тасвири бор: “Отасини кўриб, асло далага чиқмаган бола эмасми, йиғлаб юборди”. Ўқувчилар нима деб ўйлашаркин, Равшаннинг йиғлаб юборгани сабаби фақат шуми? Бу ўринда ўқувчилар қуйидаги сатрларга ҳам бир назар ташласалар, мақсадга мувофиқ бўлади:

*Уйқуда бойлади нозик кўлимни,
Соғиндим, отажон, Чамбил элимни.
Тор зиндонда “во ота” деб йиғладим,
Кўрдингми, отажон, менинг ҳолимни?*

*Йўлингга интизор бўлдим, отажон,
Балога гирифтор бўлдим, отажон,
Душманга хор-у зор бўлдим, отажон,
Бир кўрмоққа хумор бўлдим, отажон.*

*Меҳрибоним келган экан, минг шукур,
Тулпорини елган экан, минг шукур,
Мени ўлдирмоққа келган Қорахон —
Энди зolim ўлган экан, минг шукур.*

Шунда ўқувчиларнинг фикрлари асосли, хулосалари далилли бўлади.

Равшаннинг шахси, унга хос бўлган фазилятларни аниқлаб, унинг отаси бўлмаса, кун кўролмаслиги ҳақидаги муаммоли вазиятнинг ечимини қидираётган ўқувчиларнинг диққати Қорахоннинг талабига берган жавоби акс этган қуйидаги сатрларга қаратилади:

*Сен айтган одаминг, зolim, мен эмасман,
Бир нечалар ўз ҳолини ченгнамас.
Мен ўлмасам, ўз элимдан кечмайман!
Азиз бошинг оёғимга тенг эмас..*

Бу сатрлар Равшаннинг асл табиатини кўрсатади. Ўзи қандай вазиятда турганидан қатъи назар, отасини кўриб, йиғлаб юборар ҳолатда бўлган «бола»нинг бу

гаплари унинг ичидаги «МЕН»нинг гаплари. Буни ўқувчилар илғай билсалар, мақсадга мувофиқ бўлади.

Тўртликдаги: *“Бир нечалар ўз ҳолини ченгнамас”* ва *«Азиз бошинг оёғимга тенг эмас...»* жумлалари кимга тегишли? Бу сатрдан Равшанга хос бўлган қандай сифатни англадингиз?» саволлари ўқувчиларни биров зўриқтириши мумкин. Бир юртнинг подшосига қарата бундай катта гапни айта олиш учун одамнинг юраги «катта» бўлиши керак. Бу катталиқ одам туғилганидан бошланиб, катта бўлган муҳити, томирларида оқаётган қон, руҳий мустақиллик, оила аъзоларининг тутумлари, турмуш тарзи асносида йиллар давомида мисқоллаб шаклланиб боради. Уни ақл билан бошқариб бўлмайди. Таълим жараёнида ҳам сингдириб бўлмайди. Равшан гарчи отасини кўриб йиғлаб юборган бўлса-да, унинг тийнатида катта ғурур, катта ор, катта шаън мавжуд. У “бир неча”ларга ўхшамайди, ўзини билади. Бир юрт подшосининг азиз бошидан унинг, гарчи азиз деб атамаётган бўлса-да, оёғи баланд эканини ҳам аниқ билади. Бу ҳар бир одамнинг хатти-ҳаракатида, тутумларида яққол кўзга ташланади, ҳатто гапириш оҳангида ҳам намоён бўлади. Йиғи ҳали болалик таъсиридан чиқиб улгурмаган ёлғиз, эрка ўғилнинг лаҳзалик заифлиги, холос. Унинг асли баланд.

Мазкур саволларга жавоб бериш асносида шундай фазилатларни ўзида жамлаб, шаклланиб келаётган йигит ҳали биров ёшлиги, орият ҳаққи ўз имкониятидан баландроқ дорларга “осилиб” қўйгани маълум бўлади. У бу туйғулари билан отасидан-да жасур, отасидан-да мард, орчил йигит бўлиб шаклланаётганини ўқувчилар муҳокама жараёнида англайдилар. Ҳар ҳолда ўқитувчи уларни шу жиҳатларни, мазкур ҳақиқатларни ўзлари англашлари ва кашф этишларига йўналтириши керак. Суҳбат тугагач, ўқитувчи ўқувчилар олдига қўйилган муаммоли саволга хулоса шаклидаги муносабатини сўраши мумкин: “Хўш, қани энди айтинг-чи, “Отаси бўлмаса Равшан мақсадига эриша олармиди?” асар таҳлилидан сўнг ўз хулосангизни айтинг-чи”. Еттинчи синф ёшидаги ўқувчилар бу муҳокамалардан сўнг қандай ечимга келишади, буни вазият кўрсатади, албатта. Лекин ҳар ҳолда, муаммога ижобий муносабат билдиришмас, яъни муаммода кўтарилган масалани тўғри деб топишмас, деган умид бор. Бу тажриба-синов жараёнида маълум бўлади.

Шу тариқа турфа фикрлар тўқнашуви, баҳс ва мунозаралар асносида ўқувчиларда кузатувчанлик ҳамда зийрак назар шаклланишига шароит яратилади. Ўқувчилар одамлар ҳақида ҳукм-хулоса чиқариш осон эмаслигини англайдилар. Бадий асардан юқоридаги каби характерли деталларни ажрата билиш туйғуларни ифодалай олишга йўналтирилади. Бу, ўз навбатида, мустақил тафаккурни ҳам ривожлантиради.

Уйга вазифа сифатида ўқувчиларга дарсликдаги савол ва топшириқлар устида ишлашни топшириш мумкин. Бу ҳам ўзига хос вазифа ҳисобланади. Ушбу топшириқни бажариш асносида ўқувчилар бир қатор майда муаммоларга тўқнаш келадилар, мустақил фикрлашга ва фаолиятга йўналтириладилар, дostonдаги бошқа қаҳрамонларнинг характер-хусусиятларини мустақил равишда кашф этадилар. Фикрлари, ўзларича чиқарган ҳукм-хулосаларининг қанчалик тўғри ёки нотўғрилиги кейинги дарсда, муҳокамалар жараёнида маълум бўлади.

Бундай шароитда ўқувчиларни баҳолаш масаласи ўқитувчини анчагина ўйлантириши табиий. Гап шундаки, адабиёт дарсларида фикр айтаётган, ўз қарашларини асардан мисоллар келтириб исботлаётган ўқувчига, албатта, аъло баҳо

қўйилади. Чунки адабий таълимнинг мақсади – шу. Яхши баҳолар билан уларни борида бир поғона юқорилаштириш ҳам бу мақсаднинг амалга оширишга қўмаклашади.

Муаммоли таълимга хос бўлган баҳс-мунозара методининг амалий намунаси мисолида айтиш мумкинки, муаммоли таълим ҳам, ундан адабиёт дарсларида фойдаланиш ҳам амалга ошириш мумкин бўлган иш туридир. Фақат ундан кутиладиган натижа ва самарадорлик адабий таълимнинг бош мақсади – маънавий баркамол шахсни шакллантиришга том маънода жавоб беради.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати:

1. Yo'ldoshev Q. va boshq. Adabiyot. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 7-sinfi uchun darslik-majmua. Qayta ishlangan 4-nashri. – T.: «Sharq», 2017. – 132–162-b.
2. Умумий ўрта таълим мактабларининг 5–9-синфи учун адабиётдан ўқув дастури. – Т.: PTM, 2017.
3. Djamaldinova, S. (2021). PROBLEMATIC METHODS OF LEARNING UZBEK LITERATURE IN ENGLISH IN AMERICAN AUDIENCES. *Central Asian Journal of Education*, 5(2), UDC-398.
4. Obloberdievna, Djamaldinova Shahlo, and Bekirova Elzara Seydalievna. "AVICENNA'S CONTRIBUTION TO WORLD MEDICINE." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal* 9.11 (2021): 238-241.
5. Джамалдинова, Ш., & Кучкарова, О. (2020). РОЛЬ СОЦИАЛЬНЫХ МЕДИА В ФОРМИРОВАНИИ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ МОЛОДЁЖИ. *InterConf*.
6. Джамалдинова, Ш., & Бекирова, Э. (2020). ОБУЧЕНИЕ НАВЫКАМ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ НА ЗАНЯТИЯХ. *InterConf*.
7. Хусанбоева К. П., Джамалдинова Ш. О. ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ УЗБЕКСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В АНГЛИЙСКИХ (АМЕРИКАНСКИХ) АУДИТОРИЯХ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ //SCIENCE AND WORLD. – 2013. – С. 56.
8. Джамалдинова, Ш. НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЕ МАРКЕРЫ В СТРУКТУРЕ ПАРЕМИЙ РУССКОГО И УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ. *ЎЗБЕКИСТОНДА ОЗИҚ-ОВҚАТ ДАСТУРИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК ФАНИ ЮТУҚЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ 2015 йил, 20-21 ноябрь*, 255.
9. Djamaldinova, S. (2021). PROBLEMATIC METHODS OF LEARNING UZBEK LITERATURE IN ENGLISH IN AMERICAN AUDIENCES. *Central Asian Journal of Education*, 5(2), UDC-398.
10. Жумаева, М. А., Ражапова, К. М., Джамалдинова, Ш. О., Маматова, Х. М., Норимова, Г. А., Шавкиева, Д. Ш., ... & Нафасов, Д. Ш. (2021). Инновацион таълим шароитида она тили дарсларининг самарадорлигини ошириш (бошланғич синф мисолида). *Образование*, 8(9), 10.